

շեալ մեծ նշանակներով, ինչպէս եղիպտական բուրգերն ու Սփինքսը: Մեր յառաջադիմութեան արդիւնք է փոքրով՝ հոյակապը, հունաւորով՝ անհունը բացատրելու կարող ըլլալը. փոխանակ նիւթով զանգուածին թողլու իւր անծածած զապափարններն յայտնելու պաշտօնը՝ այս անասուններն աւելի ճշիւ կը հասնի զեղեցիկն աւելի խորագգած և ազգու բացատրութեամբ:

Շարայարեկի

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏ ՄԸ

Տիրան պէյ Ալեքսանեան՝ որու վրայ մեր մարտի պրակին մէջ առիթ ունեցանք խօսելու, վերջերս գտնուած է ի Կ. Պոլսի և իւր արհեստողն մեծ հռչակ թողուցած է. տեղացի թրիթերն ինչ որ գրած են, հոս կը յիշատակենք, որպէս զի մեր ընթերցողը զաղափար մի առնեն այդ երաժշտի մասին:

The Levant Herald and Eastern Express, Mercredi 14 Mars 1900.

Նուազահանդէսն՝ որ տրուեցաւ երէկ իրիկուն ի Տեւտոնիա տիկին Ֆաթմա Գեօհչէն-Արիւցմանեան և թաւջութակահար երիտասարդ Տիրան պէյ Ալեքսանեանէ՝ հրաւիրած էր ունկնդիրներու հոծ բազմութիւն մը, որոնց մէջ էր նաեւ Գերմանիոյ դեսպանը:

Տիրան պէյ Ալեքսանեան երկրին զաւակն է և միշտ մեծ յարմարութիւններ ցոյց տուած է թաւջութակի: Ար լսեմք որ մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մէջ՝ սորված է նա հոս՝ ինչ որ կարելի էր իրեն սորվեցուիլ: Մեկնելով ապա ի Տրեզտաւ, յառաջ վարած է իւր ուսումը Բրոքս. Զը. Արիւցմանեանի ճարտարաուսումնորդութեամբ, և մէկ ու կէս տարուան մէջ՝ յաջողապէս կատարած է չորս տարիներու ընթացքը: Պ. Ալեքսանեան զեռն էր բուլլըած իր քառանկերը տարին. նա առաջնաւարդ ջուլթակահար մ'ըլլալու համբուն վրայ է և առկէ քանի մը տարիներ՝ եթէ նոյն յարատեւութեամբ մշակէ իր մեծ տաղանդը՝ որով օժտուած է, անուն պիտի ունենայ արուեստաւորներու շարքին մէջ: Երէկ իրիկուն տուաւ փորձ մը այս տաղանդին, ներկայացնելով թաւջութակի համար եղած ամենէն գոուարին կողորներէն մին, Պ. Մարքի նուազահանդէսը: Մեծ վատահոլութիւն ճպողա (coup d'archet)՝ իւրաքանչիւր բազմաման, մասնփոխութիւն հաւաքել և անասլթալով մեծ զայցում լի խանդաւատութեամբ, ուշադիր ամենէն նրբին նրանցներուն (nuances) անցամ, առնոք են ահա յատկութիւնները՝ որ կ'երեւին երիտասարդ արուեստաւորին նուազածութեան մէջ:...

Stamboul 4e քրէ.

« Երիտասարդ զաւ երաժշտին արդէն իսկ մեծ համբաւը չափազանցութիւն մը չէր, այսօր յայտնուեցաւ նա մեծ ապագայ ունեցող արուեստագէտ մը. հազուադէպ բան է որ տասներեքամեայ թաւջութակահար մը՝ ցուցած ըլլայ այնպիսի ստոյգ տաղանդ մը: Այս արուեստին համար եղած է նաւ իւր նուազածութիւնը շնորհալից է և մատենփոխութեան նրբութիւնը՝ մեծ, զողարիկ զեղքեղանաց (passages) մէջ իւր ճպողա՝ հեշտալի, հրապուրելի կ'ըլլայ: Կ'իմացուի որ սքանչելի մեթոդ մը զինքը կ'առաջնորդէ և թոյլ չի տար որ նուաղի, մեթոդը՝ զոր նա կը պարտի իւր Տրեզտայի Բրոքսէտորին, և չմոռնանք նաեւ որ մեծ աներաւութիւն մը պիտի ըլլար, մեր ընտիր Պոլսցի թաւջութակահար Ռիչչի վարժապետին: Երբ ապագայ վարպետին հոգին զեռ աւելի մեծնայ, երբ երաժշտական կենաց բանաստեղծական բարձր թռչանքներու կախարդանքը

Տիրան պէյ Ալեքսանեան:

զինքը զեռ աւելի ոգեւորէ, իսկոյն պիտի գրաւէ նա ամենաբարձր դիրքը: Տիրան պէյի երեկ յաջողութիւնը ամենէն մեծերէն և ամենէն յաջողներէն է. արդ, այս երիտասարդ ջուլթակահարը հեռի ինքն իրմով զինսնայէ, պիտի շարունակէ իր աշխատութիւնը և մեծան մեծ յաջողութեանց յաղթական համբան՝ լայն պիտի բացուի իւր առջեւ... »:

Servet 4e քրէ 14 mars 1900.

« Ապագայ արուեստագէտ մը: Երէկ իրիկուն ի Տեւտոնիա տրուած նուազահանդէսը՝ նոր ապացոյց մը եղաւ անոր տաղանդին զարգացման: Ընդունելութիւնը խիստ մեծաշուք եղաւ: Ամբողջ բազմութիւն և ընտրուած՝ որ խնուած էր արահիւ մէջ և կը ծափահարէր շայրենաւիկ մը՝ որ տակաւ հռչակաւոր կ'ըլլայ, անգամ մը եւս հիացաւ գտնելով այնչափ երաժշտական գիտութիւն՝ զայնուստուած զեռ այնչափ մատաղ հասակի հետ »:

Արեւելք 2 Մարտ. « Տիրան պէյ Աւետարանեան որ իր արուեստագէտի տաղանդը Գերմանիոյ մէջ կատարելագործած է: Արեւմտաքի արուեստը կը միացնէ Արեւելքի բանաստեղծական ներշնչման և իր նուագարանը, թաւջութիւնը, որուն ձայնը ամէնէն աւելի կը նմանի մարդկային ձայնին, կարծես մարդու պէս կալ լայ, կնոջ պէս կը լացնէ բոլոր ունկնդիրները:

Տիրան պէյ դեռ քսան տարեկան չէ: Կեանքն ու փորձառութիւնը տակաւին ու եւ զիք մը կրնան ունենալ կատարելք, վերջնական նկարագիր մը տալու համար իր խոստացող տաղանդին, բայց այդ տաղանդը որքան որ հասնէր ըլլայ կրկնուի, բոլոր մարդկային բաներու պէս՝ կեանքին ու փորձառութեան անվերջ պտիկ ազդեցութիւնը, այսօրունէ ինչ որոշ և պատեալքեր տեղ մը կը սահմանէ սակայն: Իրեն համար, արուեստագիտական աշխարհի մէջ:

Մանաւանդ քաղցր ու մեղմադէմ կտորներուն մէջ, Տիրան պէյ իր Արեւելեան ծագումը և անոր յարակից բանաստեղծական անսովոր ոգին ցոյց կու տար: Իր երկայն ու բարակ մատերը որոնք կարծես թաւջութակ զարնելու համար ապագորուած ու մասնաւորապէս թափուած էին՝ մեղրամոմի տոգորութեամբ՝ բարեն Աստուծոյ ձայնարանին մէջ, չաքարեղէզի մը փողէն կաթկթած մեղրին պէս անուշ ու մեղրօրօր շէշտեր կը դնէին աննման քնարին չորս թելերուն:

Բայց այդ քառեակ թելը կարծես կը հարկաւորապատկէր այն անցքերուն մէջ ուր մատերու վաղաքի շարժումով մը և խայնագիտական ձայնով կը միանան արտադրելու համար այն ներդաշնակութեան երկնային իրարանցումը որ կարծես հրեղէններու եթերային խոտորուտուքը կը փոփոխէ ողորդէններու ականջին:

Մինչեւ ցարդ չենք ունեցած մի ազգային երաժիշտ որ իւր շարադրութեամբ մեծ համբաւ մը թողած լինի, իրաւքնէ չենք մոռնար ըսելու որ մեր մէջ ոչ սակաւ յարգ ու համբաւ ստացած են Հանգուցեայ Չուհաճեան և այլ մի զանիք, բայց տակաւին անունքով ոչ ոք ընդհանրութեան գնահատման, կամ գովեստից արժանանցած է. մենք կը մաղթենք Տիրան պէյին, որ դեռ աւելի կատարելագործելով իւր պեղծելի արհեստն, արժանանայ մեր մեծ շարադրող երաժիշտն ինչելու և արժանանայ հասարակութեան գովեստից:

Recueil de CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS. 1re Livraison 1900. Prix net 6 fr.

Հասցէ՝ Léon Eghisarian (5, Rue de Châteaudun) PARIS.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

1. Խորենացուն Խորենացով պէտք է հասկանալ. — 108 էջէ բաղկացած գրքուկիս Հեղինակն է՝ Բարթոլոմէոս Վ. Գեորգեան (Ճողորմեանց), միաբան էջմիածնի. — Կը խօսի, — սակաւ բացատրութեամբ, — Մ. Խորենացոյ այն կէտերուն վրայ՝ զորս տարբեր կերպով ընթերցողի կամ հասկանալի կը կարծէ: Թէ և մեծ հմտութիւն մի չի տեսնուիր գրքուկիս մէջ, և մեծաւ մասամբ Հեղինակին դիտողութիւնը պատմական ո՛ր և է կարեւորութիւն չունի, այնու հանդերձ յարգի բնութիւն մ'է, մասնաւոր Խորենացոյ հրատարակչաց և թարգմանչաց համար:

Գիրքն բաժնուած է Խօի հատուածոց, որ է Խօի այլեւայլ Դիտողութեանց Մ. Խորենացոյ վրայ: Ա հատուածին մէջ, կը ներկայացնէ, իբրու նոր բան՝ ինչ որ հասարակաց կարծիք մը զարձած է արդէն¹. «Թեւեւ, կ'ըսէ, Խորենացոյ մեկնաւորը 481—482 մարդկան եղող Սահակ բագրատունին² լինի», որոյ անունընք հանդիպած է Չամչեանի մի փակագծին մէջ:

Կարելի կը կարծէ զարձեալ որ մեկնանան ըլլայ բագրատունի իշխան մը՝ որ չէր ոչ սպարապետ և ոչ մարդպան: Մինչ Խորենացի կ'ըսէ. (Ա, Գ). « Միթէ մատեան մերձ կայցէ ինձ, որով . . ի վերուստ ի չեզ իշլուցանիմ անոխալ, կամ ի չեմ և յայլոյ սկսեալ՝ անոր ի վեր հանիցեմ »: Խորենացի Հայոց թագաւորաց և իշխողաց վրայ կը գրէր. ուստի և այս խօսքն, — բաց ի Գ գրոց փաստ մ'ըլլալէ, — կը ցուցնէ թէ Խո.

1. Թող համեմատէ, օրինակ իմն, Ֆետտրի Ռոստոմասիարտիանք. (Աղք. Մատ. հոր. Ժ. Վերնա 1895, էջ 95):

2. Հետ Հեղինակին՝ Խորենացի Ե. զարու Հեղինակ մ'է և Իւր նմանութիւնը ընդ Մովսէսայ և Վարդգէ Սեղեանարտի՝ պարզապէս յաւելուածք են: